

THE Πέτης
Ραγκούση

perag@tanea.gr

Non paper

Κωνσταντινούπολη - Λεμεσός: One way ticket to the blues

Διαβάζω αυτές τις ημέρες το καινούργιο μυθιστόρημα του Γιώργου Σκαμπαρδώνη «Ήλιος με ξιφολόγχες» (εκδόσεις Πατάκη). Πρόκειται για μια συναρπαστική «διαδρομή» στη Θεσσαλονίκη του Μεσοπολέμου που καταλήγει στο πογκρόμ και στη πυρκαγιά στο Κάμπελ. Και η οποία μου έδωσε μια ακόμη ευκαιρία για ένα ανεπίσημο γκάλοπ μεταξύ γνωστών και φίλων. Ελάχιστοι και μόνο όσοι έχουν, λόγω επαγγέλματος ή καταγωγής, κάποια συνάφεια γνώριζαν τι ήταν το Κάμπελ και τι έγινε εκεί. Επρόκειτο λοιπόν για μια συνοικία, μια φτωχογειτονιά στην πραγματικότητα, όπου κατέφυγαν οι πιο φτωχοί Θεσσαλονικείς εβραϊκής καταγωγής ύστερα από τη μεγάλη πυρκαγιά του 1917. Σε αυτούς λοιπόν τους κατατρεγμένους ανθρώπους ξέσπασαν τη μισαλλοδοξία τους, τη νύχτα της 29ης προς 30ή Ιουνίου 1931, οι «Τριεψίλιτες». Τα μέλη της εθνικιστικής, φασιστικής οργάνωσης ΕΕΕ, δηλαδή Εθνική Ενωση Ελλάς.

Μιλάμε για μια εποχή που ο φασισμός εξαπλωνόταν σε όλη την Ευρώπη και χρησιμοποιούσε ως άλλοθι διάφορα θέματα «εθνικού συμφέροντος». Με τη βιτρίνα του σωματίου ενίσχυσης και βοήθειας μικρασιατών προσφύγων ιδρύθηκε και η ΕΕΕ, πολύ γρήγορα όμως κατέληξε σε μια παραστρατιωτική οργάνωση που υποτίθεται ότι προστάτευε την «καθαρότητα» της ελληνικής φυλής. Οι «Τριεψίλιτες» μάλιστα ντύνονταν στα μαροκίτρινα για να τονίσουν την καταγωγή και τη σχέση τους με τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία, το δε σύνθημα τους ήταν «Ελλάς Ξύπνα» (αν σας θυμίζει κάτι). Με κάποια στημένη αφορμή, λοιπόν, εκείνο το βράδυ επιτέθηκαν στο Κάμπελ, έκαψαν σπίτια, κατέστρεψαν καταστήματα, τραυμάτισαν ανθρώπους. Και ήταν αυτό το πρώτο καταγεγραμμένο πογκρόμ κατά των Εβραίων στην Ευρώπη των νεότερων χρόνων. Κάτι σαν προανάκρουσμα της Νύχτας των Κρυστάλλων.

Η ιστορία όμως επαναλαμβάνεται. Με τους πρωταγωνιστές της, πολλές φορές, να αλλάζουν ρούχα, ρόλους και πλευρά. Ελληνες που πριν από εννέα μόλις χρόνια είχαν ζήσει, έστω και εξ αντανακλάσεως, τη Μικρασιατική Καταστροφή (ναι, ξέρω, δεν είναι το ίδιο) έκαιγαν, κατέστρεφαν, εκδίωκαν εβραίους συμπολίτες τους. Δεν είναι ανεξήγητο, ούτε μας κάνει να πέφτουμε από τα σύννεφα. Αυτό συμβαίνει όταν οι άνθρωποι ντοπαρόνται, φανατίζονται, εξαγριώνονται και μετατρέπονται σε όχλο. Δι' ασήμαντον αφορμή; Δι' ασήμαντον αφορμή, αφού πάντα, σε αυτές τις περιπτώσεις, υπάρχουν «ενορχηστρωτές μίσους».

Δι' ασήμαντον αφορμή ξέσπασε, σαν σήμερα το 1955, και το πογκρόμ εναντίον των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης που έμεινε στην Ιστορία ως «Σεπτεμβριανά». Μια έκρηξη που προκάλεσε μόνο εξωτερικές ζημιές στο πατρικό σπίτι του Κεμάλ Ατα-

τούρκ στη Θεσσαλονίκη, όπου στεγαζόταν το τουρκικό προξενείο, και η διασπορά φημών ότι οι Ελληνοκύπριοι είχαν σχέδιο σφαγής Τουρκοκυπρίων ήταν το «σύνθημα» για να ξεχυθεί ένας όχλος 50.000 ατόμων στην ευημερούσα ελληνική συνοικία του Πέραν. Με την αστυνομία όχι μόνο να κάνει τα στραβά μάτια αλλά και να διευκολύνει, το πογκρόμ κράτησε από νωρίς το απόγευμα έως τις πρωινές ώρες της επόμενης ημέρας. Καταστροφές, εμπρησμοί, βιασμοί, δολοφονίες, λεηλασίες με κινητήρια δύναμη το τυφλό μίσος για τον «άλλον». Απολογισμός; Δεκαέξι Έλληνες νεκροί, περίπου 4.500 ελληνικά καταστήματα σπασμένα και λεηλατημένα, πάνω από 1.000 σπίτια καμένα, 110 ξενοδοχεία, 23 σχολεία, 21 εργοστάσια, 73 εκκλησίες ερείπια. Η ακμάζουσα ελληνική κοινότητα των 100.000 ατόμων συρρικνώθηκε, με την πάροδο του χρόνου και τον φόβο των διώξεων εξαφανίστηκε.

Στο γύρισμα του χρόνου

Και φέτος στην Κύπρο. Πριν από λίγες μέρες. Ένα πογκρόμ, μια Νύχτα των Κρυστάλλων σε συνοικία μεταναστών στη Λεμεσό. Στον τόπο που πριν από πενήντα χρόνια έζησε το δράμα του διωγμού και της προσφυγιάς, που ακόμη οι πληγές πονάνε και με τον νοτιά και με τον βοριά. Τόσο εύκολο είναι να γίνουν θύτες τα θύματα; Ναι, τόσο εύκολο.

Η Ντάο, η γυναίκα από το Βιετνάμ που από το μαγαζάκι της το οποίο κατέστρεψαν οι φασίστες μεγάλωσε τα τέσσερα παιδιά της, θα μπορούσε να είναι μια νοικοκυρά, μια μάνα στο Κάμπελ το 1931. Θα μπορούσε να είναι μια Ελληνίδα ή μια Αρμένισσα στην Κωνσταντινούπολη το 1955. Ή ακόμη και μια Κύπρια από την Αμμόχωστο το 1974. Εξάλλου, συμπατριωτισιά τους είναι στην πραγματικότητα. Διότι οι διωγμοί και τα πογκρόμ δημιουργούν «κοινές πατρίδες». Απανταχού της Γης.

Ο μαυρογύπας της Δαδίας έγινε ό,τι κι εκείνος ο «λουσομένος» στο πετρέλαιο κορμωμένος στον Πόλεμο του Κόλπου.

Θυμώσατε βέβαια τι αποκαλύφθηκε, στη συνέχεια, για τον κορμωμένο. Και θυμώσατε επίσης πως όταν βλέπεις μια φωτογραφία με ένα παιδί που κρατά ένα καπέλο πάνω από το κεφάλι του, δεν ξέρεις αν το βάζει ή αν το βγάζει.

Κωνσταντινούπολη, Σεπτεμβριανά, 1955